

בסיעתא דשמיא

שיעורים בכומדות וחסידות

שנאמרו בבית המדרש "בית אהרן"
רחוב הרב ברים 5 ביתר עילית

הרב שמעון שפיצר שליט"א

כוח של הודאה לה' במשנת המהרש"א

ניתן לשמוע בקו ישיר 0732951337

www.kolhalashon.com

**ניתן להאזין לשיעורים
בקול הלשון**

03-6171111

**להורדת הקונטרס
באתר קול הלשון
www.kolhalashon.com**

יום שלישי פרשת ויצא ה' כסלו תש"פ

כוחה של הודאה לה' במשנת המהרש"א

כל דברי מהרש"א ברוח הקודש נאמרו

יומא דהילולא קדישא של הגאון מהרש"א זצ"ל. בספר שארית ישראל להגה"ק מווילעדיניק זי"ע כתוב (דרושים לסוכות): אמר בשם הריב"ש (הבעש"ט) שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל, היו ברוח הקודש, וכיון שהוא ברוח הקודש, הוא התורה עצמה. ואמר שרק הגילוי הוא על-ידי רוח הקודש, אבל כיון שנתגלה ונעשה תורה באמת, תורה בעצם גבוה יותר מרוח הקודש.

וראה זה לשונו של הגאון פרי מגדים זצ"ל בספרו ראש יוסף (פסחים כז, א): וראיתי לספר מים עמוקים נדפס זה ימים לא כביר, כתב ותמה על מהרש"א ז"ל כדרכו, וכנראה שלא טרח לעיין בדברי מהרש"א ז"ל להבינם על בוריים, ותמה אני שרב גדול כמוהו, איך לא שת לבו לעיין במהרש"א ז"ל אשר כל דבריו ברוח הקודש נאמרו, ומי יתן וכל חכמי ישראל בזמנינו יבינו דבריו הקדושים וטוב להם.

כך ידעו הצדיקים, שכאשר אין אנו מבינים דברי מהרש"א, עלינו לשאת תפילה להשי"ת שיאיר עינינו בתורתו, וחלילה לומר שטעה שהרי כל דבריו נאמרו ברוח הקודש ותורה בעצם הם. ולכן אמרו הצדיקים שבכוח לימוד מהרש"א לזכך את הנשמה, שהרי תורה אמתית היא.

ההודאה בוקעת אפילו מחיצה של ברזל

נלמד אפוא דיבור אחד נפלא מדברי הגאון מהרש"א זצ"ל: במסכת ברכות (לב, ב) איתא: אמר רבי אלעזר, מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפילה, שנאמר (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפילתי... ואמר רבי אלעזר, מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, שנאמר (יזקאל ד, ג) ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר.

והקשה על כך המהרש"א ממה דאיתא במסכת פסחים (לח, ב): אמר רבי יהושע בן לוי, אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים. ותירץ המהרש"א, שתלוי בין תפילה לשבת. על התפילה נאמר במסכת ברכות שאינה נשמעת כל כך מיום שחרב בית המקדש, אבל לענין

נתינת שבח להשי"ת בקדושה וברכו, על זה נאמר במסכת פסחים שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים.

הא לנו שמה שהולך ונפוץ היום על פני כל הארץ בגודל מעלת נתינת שבח והודאה להשי"ת, כבר יש לו מקור בדברי מהרש"א, והוא זה שגילה לנו שככל שהדורות הולכים ונחלשים, כן ייטב להם אם יוסיפו ליתן שבח והודאה להשי"ת.

המשכיל לא יצטרך לבקש

וזה לשון הספר הקדוש בני יששכר (כסלו טבת מאמר ד): אודך כי עניתני ותהי לי לישועה – נראה לי לפרש על פי מה שקיבלנו בפסוק "מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע", כי המשכיל לא יצטרך לבקש בקשתו מאת השי"ת דרך בקשה רק דרך שבת. בדמיון אם יצטרך לבקש רפואה, יודה וישבח להשי"ת שהוא רופא חולים ותיעשה בקשתו ממילא בלי קטרוג, והבן, כתבתי בזה במקום אחר. וזהו שאמר "מהולל אקרא ה'", אקרא להשי"ת דרך הילול ולא דרך בקשה, ותיכף "ומאויבי אושע". וזהו שיש לפרש גם בכאן, "אודך כי עניתני", "כי" יתפרש בלשון כאשר, רוצה לומר בעוד אני בעניי אודה לך בהודאה, ותיכף "ותהי לי לישועה" בזולת בקשה.

וביאור הדבר, כי כאשר האדם קורא להשי"ת בדרך בקשה, פותחים את ספריו לראות אם הוא ראוי לכך. מה שאין כן כאשר הוא קורא אליו דרך הודאה, וכמו למשל, כשהוא משבח את השי"ת במה שהוא רופא חולים, לא ימנעו ממנו הרפואה מן השמים כדי שלא ייגרם בכך ענין של בזיון.

ומזה נבין בע"ה דברי המהרש"א. מחיצת הברזל שדיברו עליה חז"ל, היא המקטרגים המונעים קבלת התפילות, ועל זה אמר מהרש"א, שעד כאן יש להם כוח למקטרגים, רק כשהאדם קורא בדרך בקשה, אבל כשהוא קורה בדרך שבח והודאה, אין שום שליטה למקטרגים והקריאה עוברת גם את מחיצת הברזל.

כוח התהילה גדול מכוח התפילה

וזה לשון הספר הקדוש בית אהרן (פו, ע"ג): דרך העולם כשאדם נצרך לאיזו בקשה מהקב"ה, היינו רפואה או שיעליח לו הקב"ה עסקיו, אזי אומר תהלים ובשעת אמירת תהלים הוא מחשב הבקשה הנצרך לו שיעזור לו הקב"ה. אבל דוד המלך ע"ה אמר "מהולל אקרא ה'", היינו כשהיה צריך לבקש מהקב"ה שיעזור לו מהשונאים שלו, לא חישב זאת כלום, רק

אמר שירים ותשבחות והילל וקילס להקב"ה בגודל דביקותו, וממילא "ומאויבי אושע".

ולמדנו מדברי הבית אהרן שדרך התהילה עלתה במעלה על דרך התפילה עוד בטרם חרב בית המקדש, שהרי דוד המלך כבר נהג והלא לא נבנה עדיין הבית בימיו. וכן כתב בספר שערי אורה, והביא דבריו הרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע בליקוטי שושנה, שמקום תהילה גבוה מאוד ואין בו שום קטרוג.

ראיית האלוקים באמצעות ההודאה

והנה בספר ישעיהו (לח, ט-יא) כתוב: מִכְּתָב לְחֻזְקֵיהוּ מֶלֶךְ יְהוָה בְּחַלְתּוֹ (עבוד שלא נשא אשה מפני שראה ברוח קדשו שעתידים לצאת ממנו בנים שאינם ראויים) וַיְחִי מִחֲלָיו (לאחר שהוכיחו ישעיה הנביא באמרו לו "בהדי כבשי דרחמנא למה לי", ולאחר ששב בתשובה בעקבות תוכחתו), אָנִי אֲמַרְתִּי בְּדַמֵּי יָמַי אֶלְכָּה בְּשַׁעְרֵי שְׂאוֹל פִּקְדֹתַי יָתֵר שְׁנוֹתַי, אֲמַרְתִּי לֹא אֶרְאֶה יְהוָה, יְהוָה בְּאֶרֶץ חַיִּים וְגו'.
ולכאורה דברי חזקיהו המלך צריכים ביאור, כי מלשוננו משמע שבהיות האדם בחיים הוא רואה את האלוקים, וכיון שהוא מסתלק מן העולם, שוב אינו רואה אותנו, ודבר זה תמוה, כי מתי רואה האדם שנמצא בחיים את האלוקים?

ואכן הרד"ק הביא בשם רבינו סעדיה גאון ז"ל שפירש כוונתו, שחשב שלא יוכל ליתן הודאה להשי"ת בחייו על שניצל מן המוות. ואישש הרד"ק את פירושו בכתבו: "ונכון הוא, כי ראות האל הוא ההודאה והשבח לפניו והתבונן בדרכיו".

וביאור הדבר, כי הנה הקב"ה נמצא בזה העולם בהסתר, ולאחר החורבן נעשה ההסתר יותר גדול משהיה קודם לכן, וכשהאדם מכיר בטובו של הקב"ה ומהללו ומשבחו על כך, הרי הוא מגלה בכך את אלוקותו ונחשב לו כאילו בנה בית המקדש.

הטוב שמך ולך נאה להודות

וראיתי להגאון רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל שהביא סמך נאה לפירוש הרד"ק, כי הנה בכל ברכות שמו"ע אנו חותמים הברכה בלשון נסתר: חונן הדעת, הרוצה בתשובה, רופא חולי עמו ישראל, וכן הלאה. ורק בברכת ההודאה אנו חותמים בלשון נוכח: הטוב שמך ולך נאה להודות. וזהו מהאי טעמא, כי כאשר מודים להשי"ת, רואים אותו אל נוכח עינינו.

כאשר האדם מחפש בחיפוש אחר חיפוש לראות את טובו וחסדו של הקב"ה ומתבונן בהם, מלבד מה שהוא מתחיל לראות דברים שלא ראה עד כה, הוא גם מעורר את הנהגת החסד בעולם העליון, וכמו שלימדנו הבעש"ט הקדוש שהקב"ה מתנהג עם האדם במידה זו שהוא מתנהג בבחינת ה' צלך.

בעל הדעה מקרב שמים לארץ

ומכאן נבוא לדיבור אחר במהרש"א. במסכת ברכות (לג, א) איתא: אמר רב אמרי, גדולה דעה שניתנה בתחילת ברכה של חול (ברכת אתה חונן). ואמר רב אמרי, גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות (רוצה לומר בין שתי שמות קודש), שנאמר (ש"א ב, ג) כי אל דעות ה'. אמר רבי אלעזר, גדול מקדש שנתן בין שתי אותיות, שנאמר (שמות טו, יז) פעלת ה' מקדש ה'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו; דעה ניתנה בין שתי אותיות, מקדש ניתן בין שתי אותיות.

וכתב על זה המהרש"א: מבואר כי הדעת היא המדה העליונה שבג' מדות, שהם חכמה ובינה ודעת, כפירוש רש"י בחומש פרשת כי תשא ע"ש, והיא רוח הקודש. ואמר שהיא נתונה בין שתי אותיות, ולא בין שתי תיבות השם, לפי שאותיות השם אינן כמו תיבה אחרת המחבורות באותיות מורה על דבר מה, אבל מי שיודע לצרף צרופי שמותיו יתברך ב"ה, הוא הדעת ורוח הקודש בעצמו, אשר על זה אמרו פרק הרואה (ברכות נה, א) "יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, כתיב הכא וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת, וכתב התם ה' בחכמה יסד ארץ".

(כן המשילו בחב"ד לבונה בנין, שהרעיון הראשוני לבנותו נקרא חכמה, המחשבה כיצד לבנותו ולכמה חדרים יחלק אותו ולמה ישמשו, נקראת בינה, בניית הבנין בפועל נקראת דעת, כי בזה הוא מחבר את המחשבה לעשייה. וכן אמר לי החסיד ר' ישראל גולדהבר שליט"א בשם רבו הרב בלאך מטעלז, שהידיעה שאסור לעשן מפני שהעישון מסוכן לבריאות נקראת חכמה, ההבנה כיצד העישון מזיק לבריאות ואיך הוא משפיע על הריאות, נקראת בינה, והגמילה מן העישון בעקבות ידיעות אלו נקראת דעת).

ועל זה הכונה הוסיף רבי אלעזר ואמר "גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות", היינו שנעשה על ידי בצלאל שהיה בו הדעת ורוח הקודש, שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ. וכתב הרמב"ן: והענין כי

המשכן ירמוז לאלו והוא היודע ומבין סודו עכ"ל. והוא מבואר, כי ב' אותיות ושמות אלו שהם עומדין מימין ומשמאל של מלת דעת ומקדש, שהן שני שמות הרחמים והגבורה, והיודע לצרפם הוא יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, שהם הרחמים והדין, כמה שכתוב ביום ברוא ה' אלהים שמים וארץ. ומזה הוסיף רבי אלעזר עוד לומר "כל אדם שיש בו דעה, כאילו נבנה בית המקדש בימיו". כמו שכתבתי שהמקדש נבנה על-ידי ב' אותיות דימין ושמאל שהיה יודע בצלאל לצרפן על ידי הדעת ורוח הקודש שניתן גם כן בין שתי אותיות, ומי שיש בו דעה כמו בצלאל, הרי הוא ראוי להיות המקדש נבנה בימיו על-ידי הדעת.

בעל הדעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו

נמצאנו למדים מדברי מהרש"א שמי שיש לו דעה הוא מי שיכול לחבר שמים וארץ, דהיינו להביא את השמים לזה העולם על-ידי גילוי אלוקותו יתברך בזה העולם, ונחשב לו מחמת כן כאילו נבנה בית המקדש בימיו. הוא אשר אמרנו שמודה ומהלל להשי"ת על טובו וחסדו, נחשב לו כאילו בנה בית המקדש, כי על-ידי השבח וההודאה שהוא נותן להשי"ת הוא מגלה את אלוקותו בזה העולם ומחבר בזה שמים וארץ... עד שבא זה האיש, היה נראה לעין כל, כביכול אין אלוקים בארץ, וכשבא זה האיש והתחיל להלל בקול רם על כל הטובה שעושה עמו השי"ת על כל צעד ושעל, הוא הודיע בכך קבל עם ועדה שיש אלוקים בארץ המשגיח על כל פרט ופרט ושאין חילוק בין שמים וארץ כי אם בבחינת ההסתר.

ונמצא מעתה שהמרבה להודות לה' בכל עת ובכל שעה, מלבד מה שיראה ישועות גדולות בעבור שגילה כבודו יתברך בעולם, עוד זאת יזכה שתשרה עליו רוח הקודש, שהרי בעצם זה שחיבר שמים וארץ עורר בנפשו מידת הדעת שהיא רוח הקודש.

וזהו הביאור במה דאיתא בתלמוד ירושלמי (ע"ז דף ב ודף טז) שהמים המרים מתמתקים בשעה שאומרים שירה להשי"ת. המים יכולים להיות מרים רק מפני שהתרחקו משורשם, כי הקרוב אל שורשו אינו יכול להיות מר, ולכן כשהם אומרים שירה ומחברים שמים וארץ, הם חוזרים ומתקרבים לשורשם ומתמתקים.

תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם

עוד כתב מהרש"א סוף מסכת ברכות על מאמר הש"ס "אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך

למודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך", וזה לשונו: טעם שסיים בזה המאמר... לפי שכל מסכת זו, התפילות והברכות הנזכרות בה, הם תיקון דרבנן, וטעמם להרבות בזה שלום בעולם, דהיינו בין ישראל לאביהם שבשמים. ואל תקרי בניך אלא בוניך כו', כי אלו התפילות והברכות הם קיומו של עולם תחת העבודה, וכל הפסוקים מורים על הכוונה זו, ובכן אל השלום ישים שלום אמן סלה.

דברי מהרש"א אלו אף הם מבוארים על פי דרכו, כי שלום הוא מידת היסוד, שהוא בחינת הדעת לחבר שמים וארץ, ותלמידי החכמים המחברים שמים וארץ, מגלים את אלוקותו בעולם ומביאים השראת השכינה בעולם, ונחשבים כבונים את העולם.

הפעם אודה את ה'!

בפרשה זו מסופר על לאה כשילדה את בנה השלישי, ותאמר הפעם אודה את ה', על כן קראה שמו יהודה. פירש הגאון מהר"ם שיק זצ"ל, שדיברה בלשון תמיהה: הפעם אודה את ה'! וכי רק עתה אודה את ה'! הלא ארצה להודות לו בכל שעה! על כן קראה שמו יהודה כדי שתזכור תמיד על-ידי הזכרת שמו להודות לה'.

הנה מזה יש לנו ללמוד גם לדידן שיש לנו למצוא עצות שלא לשכוח להודות לה', כי הנה אחת מחולשותיו של בן תמותה היא השכחה. האדם נוטה לשכוח כמה קשה היה לו בתחילת דרכו ואיך הקב"ה הצילו מכל צרותיו והוציאו למרחב¹, ועל כן מוטל עלינו לעשות כל טעדי כדי להזכיר לעצמנו להודות לה' על כל הטובות שהוא עושה לנו ועל כל החסדים שהוא מרעיף עלינו.

ואכן אחת מהעצות היעוצות הוא לקבוע עתים מזומנים לזה, וכמו ששמעתי מהרבה אנשים נבונים שעשו כן ועלתה בידם.

פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה י-ה

ונזכיר שוב: בזמן שבית המקדש היה קיים, היה יורד שפע גדול לעולם, כי השמים והארץ קרובים היו אז זה לזה. אך עתה בעוונותינו ובעוונות אבותינו, השפע התמעט, ולכן אנו רואים בכל צד שאנו פונים כל-כך הרבה כאב וצער. אולם, כשהאדם מודה ומהלל לה' על כל אשר הוא

¹ הרה"ק רבי משה צבי מסאווראן ז"ע"א היה פעם בשבת אצל הרה"ק רבי ברוך ממעז'יבוז ז"ע"א וראה אותו בוכה בשעה שהוא אומר "מודה אני לפניך על כל החסד אשר עשית עמדי ואשר אתה עתיד לעשות עמי". שאל אותו לפרש הדבר. אמר לו: הטעם שמודים כבר עכשיו על טובות העתיד, הוא מפני שחוששים שמא ישכחו הודות עליהם כשיבואו, וזה גופא שאנו עלולים לשכוח דבר כזה, גורם לי למרר בבכי.

עושה עמו, הרי הוא חוזר ומקרב שמים וארץ, ונעשה אצלו כמו שהיה בזמן הבית וחוזר השפע לירד עליו במלואו כפי שהיה בזמן הבית.

לפני כמה שנים נתפרסם המעשה על יהודי אחד שהמתין כ"ח שנים לפרי בטן, ומאחר שכל הרופאים והרפואות, כמו גם הסגולות למיניהן, לא הועילו, קיבל החלטה בלבנו להתחיל למנות ולספור את כל הטובות הגלומות בדבר זה גופא שאין לו בנים, טובה ליום, טובה ליום. עבד כן במשך שנה ומחצה, כאשר כל יום הוא מועא טובה אחרת שלא היתה מוכרת לו עד כה, ויהי בחלוף שנה ומחצה ונתבשר בבשורה טובה.

אין אנו יודעים חשבונות שמים ובהדי כבשי דרחמנא למה לן, אבל דבר זה ידוע שמי שמרבה להתבונן בטובותיו של הקב"ה, הוא ממשיך אליו שפע מצנינור חדש, מצנינור של זמן הבית, ואם כן בוודאי יכול לבוא אליו שפע חדש שלא היה יכול לבוא אליו עד כה.

דוד המלך אמר בתהלים: "פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה י-ה". לפתוח שערים אינו דבר קל, אבל כשבאים להודות לה, קל מאוד לפותחם, וכיון שנפתחו השערים, כבר יכולים גם לבקש "אנה ה' הושיעה נא, אנה ה' הצליחה נא".